

Patryk Topolski

Uniwersytet w Białymstoku
e-mail: patryk.topolski@yahoo.com

ORCID: 0000-0002-2178-2094

DOI: 10.15290/mhi.2022.21.02.14

Wpływ zimnej wojny na ukształtowanie i rozwój międzynarodowego prawa kosmicznego

ABSTRAKT

Początek zimnej wojny miał miejsce wraz z rozpadem koalicji antyhitlerowskiej w 1945 r., a sam konflikt trwał do upadku i rozpadu Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w 1991 r. Zimnowojenny wyścig zbrojeń był przejawem wielopłaszczyznowej rywalizacji pomiędzy Wschodem a Zachodem. Jedną ze sfer konfliktu był wyścig kosmiczny. Jego apogeum nastąpiło w latach 1957–1985. Wraz z umieszczeniem pierwszego sztucznego satelity „Sputnik 1” w 1957 r. przez Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich na orbicie okołoziemskiej, rozpoczęły się działania zmierzające do podboju przestrzeni kosmicznej. Głównym celem badawczym w prezentowanym artykule jest próba odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób zimna wojna wpłynęła na ukształtowanie i rozwój międzynarodowego prawa kosmicznego, a także w jaki sposób kształtowała się polityka kosmiczna Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej oraz Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w okresie zimnej wojny? Jaka materia prawna została uregulowana w aktach międzynarodowego prawa kosmicznego w okresie zimnej wojny? W jaki sposób normy i zasady międzynarodowego prawa kosmicznego wprowadzone w okresie zimnej wojny wpływały na stosunki pomiędzy Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich? W celu zweryfikowania głównego celu badawczego oraz pytań badawczych posłużono się metodą dogmatyczno-prawną, która pozwoliła na usystematyzowanie międzynarodowych norm prawnych, regulujących aktywność w przestrzeni kosmicznej w czasie trwania konfliktu zimnowojennego. Główne źródła, które zostały wykorzystane w artykule, to konwencje międzynarodowe wypracowane na gruncie Organizacji Narodów Zjednoczonych, dane zawierające zestawienia

najważniejszych misji kosmicznych w okresie od 1957 r. do 1985 r. oraz dorobek doktryny międzynarodowego prawa kosmicznego z czasów zimnej wojny.

ABSTRACT

The Impact of the Cold War on the Formation and Development of International Space Law

The beginning of the Cold War took place with the collapse of the anti-Hitler coalition in 1945, and the conflict itself lasted until the collapse and disintegration of the Union of Soviet Socialist Republics in 1991. The Cold War arms race was a manifestation of the multifaceted rivalry between East and West. One sphere of conflict was the space race. The apogee of the space race occurred between 1957 and 1985. With the launch of the first artificial satellite "Sputnik 1" in 1957 by the Union of Soviet Socialist Republics into orbit around the Earth, efforts to conquer space began. The main research objective of this article is to answer the question of how the Cold War influenced the formation and development of international space law. The author will also provide answers to specific research questions, such as: How was the space policy of the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics shaped during the Cold War? What legal matter was regulated in acts of international space law during the Cold War period? How did the norms and principles of international space law introduced during the Cold War period affect relations between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics? To verify the main research objective and research questions, the author used the dogmatic-legal method to systematize the international legal norms governing space activity during the Cold War conflict. The main sources used in the article are the international conventions developed on the grounds of the United Nations, data containing summaries of the most important space missions in the period from 1957 to 1985, and the body of doctrine of international space law from the Cold War era.

Słowa kluczowe: zimna wojna, międzynarodowe prawo kosmiczne, przestrzeń kosmiczna, wyścig kosmiczny

Key words: cold war, international space law, space, space race

Wprowadzenie

„Od Szczecina nad Bałtykiem do Triestu nad Adriatykiem w poprzek całego kontynentu zapadła żelazna kurtyna”. 5 marca 1946 r. premier Wielkiej Brytanii, Winston S. Churchill, wygłosił przemówienie w Kolegium Westminsterskim w Fulton w stanie Missouri w Stanach Zjednoczonych. We wspomnianym fragmencie „Mowy fultońskiej”, wielu przedstawiciele politycznych upatrywało początku zmagania zimnowojennych¹.

Podział świata po 1957 r. doprowadził do utworzenia dwóch przeciwstawnych ugrupowań gospodarczo-społecznych oraz politycznych: Wschodu – rozumianego jako kraje socjalistyczne w Europie i Azji pod kierownictwem Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (dalej: ZSRR) oraz Zachodu – uprzemysłowionych krajów kapitalistycznych na czele ze Stanami Zjednoczonymi (dalej USA). Konflikt Wschód – Zachód, często określany jest w literaturze naukowej jako zimna wojna². Wynika to z faktu, że w okresie 40 lat, konflikt ten przybierał różne formy, m.in. walkę wywiadów, wyścig zbrojeń, utrzymanie wysokiej gotowości bojowej, ćwiczenia taktyczne z użyciem ciężkiego uzbrojenia i sprzętu wojskowego³.

Przyczyny zimnej wojny pomiędzy Wschodem a Zachodem miały charakter długofalowy. Od lat 50. XX w., aż do lat 80. XX w., w nauce nie ukształtował się jednoznaczny pogląd zmierzający do ustalenia źródeł konfliktu. Zachodni sowietolodzy, przypisywali winę agresywnej polityce ZSRR, Stalinowi oraz jego współpracownikom, których głównym celem było poszerzenie strefy wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej. Rewizjoniści amerykańscy, upatrywali rozpoczęcia konfliktu w kolejnych rządach, które nie akceptowały dążenia ZSRR do uzyskania statusu supermocarstwa, co mogło doprowadzić do zagrożenia interesów amerykańskich w skali regionalnej i globalnej. Zwolennicy „reaktywnej mechaniki”, w latach 70. XX w., doszukiwali się motywów zimnej wojny w interakcjach – USA a ZSRR w latach 1946–1948, które doprowadziły do wzmocnienia nieufności pomiędzy państwami oraz eskalacji napięcia i zbrojeń⁴.

Zimnowojenny wyścig zbrojeń był przejawem wielopłaszczyznowej rywalizacji między Wschodem a Zachodem. Jednym z nich był wyścig kosmiczny, który rozpoczął się pod koniec lat 50. XX w. Przestrzeń kosmiczna stała się

¹ P. Chmielewski, *Nowe odczytanie „Mowy fultońskiej” Winstona S. Churchilla*, „Acta Universitatis Lodzianis Folia Historica” 2001, nr 73, s. 181.

² E. Cziomer, *Przesłanki i istota kształtowania się konfliktu Wschód – Zachód, Międzynarodowe stosunki polityczne*, (red.) E. Cziomer, Kraków 2008, s. 127.

³ J.S. Tym, *Konflikty lokalne podczas zimnej wojny jako wyraz konfrontacji zbrojnej mocarstw bez wypowiedzenia wojny*, „Studia Maritima” 2016, nr 29, s. 236.

⁴ E. Cziomer, op. cit., s. 129.

atrakcyjnym obszarem prowadzenia działań na gruncie społecznym, gospodarczym oraz militarnym. Intensywny wzrost rozwiązań technologicznych w zakresie działalności kosmicznej mógł przeważać o skutkach zimnowojennej rywalizacji. Osiągnięciu przewagi kosmicznej w okresie konfliktu sprzyjał brak prawa, które regulowałoby sposoby wykorzystania przestrzeni kosmicznej. Brak norm i zasad normalizujących działalność w przestrzeni kosmicznej, doprowadził do rozpoczęcia prac nad skodyfikowaniem międzynarodowego prawa kosmicznego.

Głównym celem badawczym niniejszego artykułu jest znalezienie odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób zimna wojna wpłynęła na ukształtowanie i rozwój międzynarodowego prawa kosmicznego. Warunkiem uzyskania osiągnięcia założonego głównego celu badawczego będzie uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

1. W jaki sposób kształtowała się polityka kosmiczna USA oraz ZSRR w okresie zimnej wojny?
2. Jaka materia prawna została uregulowana w aktach międzynarodowego prawa kosmicznego w okresie zimnej wojny?
3. W jaki sposób normy i zasady międzynarodowego prawa kosmicznego wprowadzone w okresie zimnej wojny wpływały na stosunki pomiędzy USA a ZSRR?

Na potrzeby niniejszego artykułu została sformułowana następująca hipoteza badawcza: Znaczący wpływ zimnej wojny na ukształtowanie i rozwój międzynarodowego prawa kosmicznego nastąpił w okresie od 1963 do 1985 r.

Osiągnięcie postawionego celu badawczego oraz zweryfikowanie hipotezy nastąpi poprzez użycie metody dogmatyczno-prawnej. Zastosowanie tej metody pozwoli na opisanie i usystematyzowanie norm prawnych zawartych w aktach międzynarodowego prawa kosmicznego, które powstały w okresie zimnej wojny. Metoda dogmatyczno-prawna zostanie przeprowadzona na następujących aktach międzynarodowego prawa kosmicznego: Układzie o zakazie prób broni nuklearnej w atmosferze, przestrzeni kosmicznej i pod wodą z dnia 5 sierpnia 1963 r.; Deklaracji o zasadach prawnych działalności państw w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej z dnia 13 grudnia 1963 r.; Układzie o zasadach działalności państw w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej łącznie z księżycem i ciałami niebieskimi z dnia 27 stycznia 1967 r.; Umowie o ratowaniu kosmonautów, powrocie kosmonautów i zwrocie obiektów wypuszczonych w przestrzeń kosmiczną z dnia 22 kwietnia 1968 r.; Konwencji o międzynarodowej odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez obiekty kosmiczne z dnia 29 marca 1972 r.; Konwencji o rejestracji obiektów wypuszczonych w przestrzeń kosmiczną z dnia 14 stycznia 1975 r.; Konwencji o przekazywaniu i wykorzystywaniu danych ze zdalnego badania Ziemi i kosmosu

z dnia 19 maja 1978 r.; Układzie normującym działalność państw na Księżycu i innych ciałach niebieskich z dnia 18 grudnia 1979 r.

W literaturze przedmiotu przyjmuje się, że początek zimnej wojny miał miejsce wraz z rozpadem koalicji antyhitlerowskiej w 1945 r., a sam konflikt trwał do upadku i rozpadu ZSRR w 1991 r. W związku z tym, że apogeum wyścigu kosmicznego nastąpiło w latach 1957–1985, w artykule skoncentrowano się wyłącznie na tym okresie, który został podzielony na następujące podokresy: 1954–1962; 1963–1969; 1970–1985 r.

Początek wyścigu kosmicznego i instytucjonalizacja działalności kosmicznej (1954–1962)

Po śmierci Stalina w 1953 r., stosunki polityczne ZSRR oraz USA, charakteryzowały się powrotem do fazy konfrontacji i kryzysów. Nowa władza ZSRR, pod przywództwem Nikity Siergiejewicza Chruszczowa, zdecydowała się na przeprowadzenie dialogu politycznego z USA. Jednocześnie, ZSRR nie wstrzymała wyścigu zbrojeń, który w tych latach konfliktu opierał się na rozwoju techniki raketowej oraz podboju przestrzeni kosmicznej⁵.

Wyścig kosmiczny rozpoczął się w 1957 r. od umieszczenia przez ZSRR pierwszego sztucznego satelity na orbicie okołoziemskiej – Sputnika 1. Misja ta stanowiła odpowiedź na amerykański program Vanguard, którego celem było umieszczenie serii obiektów na orbicie okołoziemskiej w ramach Międzynarodowego Roku Geofizycznego⁶.

W latach 1954–1962 wyścig kosmiczny przybrał formę rywalizacji, którą można określić jako „kto pierwszy?” – pierwszy satelita w przestrzeni kosmicznej, pierwsze zwierzę w przestrzeni kosmicznej, pierwszy człowiek w przestrzeni kosmicznej. Początki programów kosmicznych USA oraz ZSRR przybrały postać rywalizacji propagandowej. Kosmos stał się polem bitwy, w którym działania podejmowane przez wrogo nastawione do siebie państwa, miały uderzyć w opinię publiczną i wywołać poczucie zagrożenia. Kamienie milowe wyścigu kosmicznego w tym okresie przedstawiały się następująco (tabela 1)⁷:

⁵ Ibidem, s. 131.

⁶ J. Harford, S. Korolov, *O krok od zwycięstwa w wyścigu na Księżyc*, Warszawa 2006, s. 138.

⁷ Space exploration, <https://www.britannica.com/science/space-exploration/Major-milestones>, (23.06.2022).

Tabela 1. Misje kosmiczne ZSRR oraz USA w latach 1957–1962.

Państwo	Misja	Cel misji	Rok
ZSRR	Sputnik 1	Umieszczenie pierwszego sztucznego satelity na orbicie okołoziemskiej.	1957
ZSRR	Sputnik 2	Umieszczenie pierwszego zwierzęcia w przestrzeni kosmicznej.	1957
ZSRR	Luna 2	Pierwsze lądowanie obiektu kosmicznego na ciele niebieskim (Księżycu).	1959
ZSRR	Luna 3	Pierwsze zdjęcia niewidocznej strony Księżyca.	1959
USA	Tiros 1	Pierwsze wystrzelenie satelity meteorologicznego.	1960
USA	Discover 13	Pierwszy satelita rozpoznawczy.	1960
ZSRR	Vostok 1	Pierwszy załogowy lot kosmiczny.	1961
USA	Mariner 1	Pierwsze zbliżenie sondy kosmicznej do innej planety (Wenus).	1962

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <https://www.britannica.com/science/space-exploration/Major-milestones>.

Brak systemu prawnego, który regulowałby ekspansję działalności kosmicznej dwóch supermocarstw, wywołał niepokój wśród przedstawicieli prawa międzynarodowego, czego efektem było podjęcie decyzji o powołaniu na XII sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ w 1958 r. – Specjalnego Komitetu do spraw Pokojowego Wykorzystania Przestrzeni Kosmicznej. Celem Komitetu było wskazanie problemów prawnych, które mogą powstać przy realizacji programów eksploracji kosmosu. Komitet obejmował 18 państw, jednakże skład organu nie zapewniał dostatecznej reprezentacji państw rozwijających się oraz socjalistycznych. ZSRR, Polska, Czechosłowacja, Indie oraz Zjednoczona Republika Arabska odmówiły udziału w pracach Komitetu⁸.

Na XIV sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ, Rezolucją nr 1472/XIV/ z dnia 12 grudnia 1959 r. utworzony został Stały Komitet do spraw Pokojowego Wykorzystania Przestrzeni Kosmicznej (Committee on the Peaceful Uses of Outer Space – COPUOS), który składał się z 24 państw, wśród nich znalazło się 8 państw rozwijających się oraz 7 państw socjalistycznych. Po raz pierwszy, w ramach ONZ powstała struktura organizacyjna, która miała zapewnić systematyczną oraz efektywną współpracę państw w sferze działalności kosmicznej. Z punktu widzenia stosunków międzynarodowych, głównym z celów COPUOS

⁸ A. Gróbiel, *Międzynarodowe prawo kosmiczne*, Warszawa 1985, s. 21.

było zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa w związku z intensyfikacją działalności kosmicznej ograniczającej militaryzację przestrzeni kosmicznej⁹.

Próba normatywnego uregulowania kwestii związanych z przestrzenią kosmiczną w latach 1954–1962, opierała się głównie na instytucjonalizacji, powołującej kolejne organy kształtujące międzynarodowe prawo kosmiczne. Obok COUPUS, w tym okresie, został powołany również Międzynarodowy Instytut Prawa Kosmicznego, który skupiał przedstawicieli doktryny prawniczej z 42 państw. Działalność Instytutu dotyczyła głównie organizacji konferencji naukowych (*colloquia on the law of outer space*) podczas kongresów Międzynarodowej Federacji Astronautycznej. Utworzenie Instytutu miało na celu wymianę myśli naukowej związanej z aspektami prawnymi działalności w przestrzeni kosmicznej¹⁰.

Lata 1954–1962 zdominowane zostały przez działalność kosmiczną ZSRR. Głównym kamieniem milowym było umieszczenie pierwszego sztucznego satelity na orbicie okołoziemskiej oraz wysłanie pierwszego człowieka w przestrzeń kosmiczną. Misje kosmiczne ZSRR, oparte głównie na ukazaniu siły technologicznej i propagandzie, skutecznie zdominowały program kosmiczny USA. Instytucjonalizacja międzynarodowego prawa kosmicznego z równoczesnym brakiem skodyfikowania norm regulujących działalność w przestrzeni kosmicznej sprzyjała zapoczątkowaniu militaryzacji przestrzeni kosmicznej.

Księżyc i początki kształtowania międzynarodowego prawa kosmicznego (1963–1969)

Stopniowa równowaga militarna między USA a ZSRR doprowadziła do poszukiwania porozumienia, czego przykładem było ustanowienie bezpośredniej łączności pomiędzy Białym Domem a Kremlem. Głównym celem polityki amerykańskiej i radzieckiej w okresie 1963–1969 było niedopuszczenie do wybuchu wojny nuklearnej. 20 czerwca 1963 r., strony konfliktu podpisały moratorium w Genewie, które ustanowiło łączność radiową, morską oraz satelitarną między USA a ZSRR¹¹.

Pomimo ochłodzenia stosunków zimnowojennej codzienności, wyścig kosmiczny trwał nadal. Orbita okołoziemska nie ograniczała już potencjału stron. Nowym celem ekspansji w przestrzeni kosmicznej stał się Księżyc oraz dalsze ciała niebieskie. Misje kosmiczne w okresie 1963–1969 przedstawiały się następująco:

⁹ International Co-operation in the Peaceful Uses of Outer Space, RES 1472/XIV/ 1959, https://www.unoosa.org/oosa/oosadoc/data/resolutions/1959/general_assembly_14th_session/res_1472_xiv.html, (23.06.2022).

¹⁰ A. Gróbiel, op. cit., s. 17.

¹¹ E. Cziomer, op. cit., s. 132.

Tabela 2. Misje kosmiczne ZSRR oraz USA w latach 1963–1969.

Państwo	Misja	Cel misji	Rok
ZSRR	Vostok 6	Pierwsza kobieta w przestrzeni kosmicznej.	1963
USA	Syncom 2	Pierwsza satelita telekomunikacyjna na orbicie geostacjonarnej.	1963
ZSRR	Voskhod 2	Pierwszy „space walk”.	1965
USA	Mariner 4	Pierwsze wykonanie zdjęcia Marsa.	1965
ZSRR	Luna 9	Pierwsze ustabilizowane lądowanie obiektu kosmicznego na Księżycu.	1966
ZSRR	Soyuz 1	Pierwszy wypadek śmiertelny podczas misji kosmicznej.	1967
USA	Apollo 8	Pierwsze załogowa misja na orbitę księżycową.	1968
USA	Apollo 11	Pierwsza załogowa misja na księżyc.	1969

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <https://www.britannica.com/science/space-exploration/Major-milestones>.

Skutkiem instytucjonalizacji międzynarodowego prawa kosmicznego w latach 1954–1962, był początek kształtowania aktów prawa międzynarodowego, których celem było nie tylko wyznaczenie granic i zasad działalności w przestrzeni kosmicznej, ale również ograniczenie nuklearnego wyścigu kosmicznego¹².

Pierwszą umową międzynarodową regulującą aktywność w przestrzeni kosmicznej, która została wypracowana na kanwie zimnowojennych działań był Układ o zakazie prób broni nuklearnej w atmosferze, przestrzeni kosmicznej i pod wodą z 5 dnia sierpnia 1963 r. „Pierwotnymi uczestnikami” Układu były rządy: ZSRR, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii oraz USA. Głównym celem Układu było osiągnięcie porozumienia w sprawie powszechnego i całkowitego rozbrojenia pod kontrolą międzynarodową, który położyłby kres wyścigowi zbrojeń i wyeliminował bodźce do produkowania i dokonywania prób ze wszystkimi rodzajami broni, w tym również z bronią

¹² Już w 1958 r. pojawiły się wątpliwości, odnoszące się do pokojowego wykorzystania przestrzeni kosmicznej. Ówczesny Prezydent Stanów Zjednoczonych D. Eisenhower zadał pytanie: „Proponuję, abyśmy zgodzili się, że przestrzeń kosmiczna powinna być wykorzystywana wyłącznie do celów pokojowych. Stoimy w obliczu decydującego momentu w historii w odniesieniu do tej kwestii. Czy przestrzeń kosmiczna nie powinna być przeznaczona do pokojowego wykorzystania przez ludzkość, a nie do celów wojennych?” Uważał on ZSRR jako główne zagrożenie dla amerykańskiej polityki bezpieczeństwa, która oparta była na broni atomowej. Do 1961 r. USA było w posiadaniu 18 000 głowic nuklearnych. D. Eisenhower, Letter to Bulgarin, 1958, cyt. za: M.S. McDouglas, H.S. Lasswell, I. Vlasic, *Law and Public Order in Space*, New Haven 1963, s. 395.

nuklearną. Każdy z uczestników Układu zobowiązał się do zakazu zapobiegania i niedokonywania jakichkolwiek prób eksplozji broni nuklearnej i jakichkolwiek innych eksplozji nuklearnych w jakimkolwiek miejscu znajdującym się pod jego jurysdykcją lub kontrolą: w atmosferze; poza jej granicami, włącznie z przestrzenią kosmiczną; pod wodą, włącznie z wodami terytorialnymi i na pełnym morzu¹³. Konsekwencją wprowadzenia do międzynarodowego systemu prawnego Układu o zakazie prób broni nuklearnej w atmosferze, przestrzeni kosmicznej i pod wodą z 1963 r. było ukształtowanie fundamentów jednej z podstawowych zasad międzynarodowego prawa kosmicznego – demilitaryzacji przestrzeni kosmicznej¹⁴.

Krokiem do rozwoju prawnomiędzynarodowych standardów działalności kosmicznej w okresie zimnowojennym było przyjęcie w 1963 r. podczas XVIII sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ – Deklaracji Zasad Prawnych rządzących działalnością państw w badaniu i użytkowaniu przestrzeni kosmicznej¹⁵. Treść deklaracji została oparta na: radzieckim projekcie Deklaracji podstawowych zasad rządzących działalnością państw w zakresie badania i wykorzystywania przestrzeni kosmicznej z 7 dnia kwietnia 1962 r.; projekcie kodeksu współpracy międzynarodowej w zakresie pokojowego wykorzystania przestrzeni kosmicznej, przedłożonego przez Zjednoczoną Republikę Arabską z dnia 14 września 1962 r.; brytyjskiej Deklaracji podstawowych zasad rządzących działalnością państw w zakresie badania i wykorzystania przestrzeni kosmicznej z dnia 4 grudnia 1962 r. oraz amerykańskim projekcie Deklaracji zasad dotyczących badania i wykorzystania przestrzeni kosmicznej z dnia 8 grudnia 1962 r.¹⁶.

W Deklaracji Zasad Prawnych rządzących działalnością państw w badaniu i użytkowaniu przestrzeni kosmicznej z 1963 r. zostały wypracowane fundamenty takich zasad międzynarodowego prawa kosmicznego jak: zasada wolności badań kosmicznych, zasada niezawłaszczalności przestrzeni kosmicznej, zasada badania i wykorzystania przestrzeni kosmicznej dla dobra i w interesie całej ludzkości. Deklaracja stanowiła kompromis między USA a ZSRR – nie zawierała absolutnego zakazu wykorzystania przestrzeni kosmicznej dla celów wojskowych. Znalezienie „złotego środka” przez strony konfliktu opierało się na ustępstwach. Rząd USA zgodził się na uznanie zasady konsultacji międzynarodowej w przypadku podjęcia potencjalnie szkodliwych eksperymentów w kosmosie. ZSRR zobowiązało się do potępienia propagandy wojennej, w tym

¹³ Układ z dnia 5 sierpnia 1963 r. o zakazie prób broni nuklearnej w atmosferze, przestrzeni kosmicznej i pod wodą (Dz.U. 1963 nr 57, poz. 288).

¹⁴ A. Jackiewicz, *Zagadnienie militaryzacji kosmosu a prawo międzynarodowe*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1986, z. 3, s. 96.

¹⁵ Declaration of Legal principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, (A/RES/18/1962), <http://www.un-documents.net/a18r1962.htm>, (28.06.2022).

¹⁶ J. Machowski, *Paragrafy dla kosmosu*, Warszawa 1965, s. 15.

odnoszącej się do przestrzeni kosmicznej. Związek Radziecki zgodził się również na pozostawienie sprawy szpiegostwa kosmicznego oraz przyjęcie zasad zawartych w Deklaracji w formie rezolucji ONZ, a nie umowy międzynarodowej. Zgromadzenie Ogólne ONZ przy przyjęciu Deklaracji zalecało, aby we właściwym czasie uregulować zasady prawne określające działalność w przestrzeni kosmicznej w formie układu międzynarodowego¹⁷.

Zalecenia Zgromadzenia Ogólnego ONZ stworzone w 1963 r., doprowadziły do powstania w 1967 r. dwóch aktów prawa międzynarodowego regulującego stosunki w przestrzeni kosmicznej. Pierwszym z nich był Układ o zasadach działalności państw w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi z 1967 r. Przyjęto w nim podstawowe postanowienia i zasady stanowiące ramy międzynarodowego prawa kosmicznego. Wpływ wyścigu zbrojeń w okresie zimnej wojny wybrzmiewa już w preambule do Układu, gdzie Państwa mStrony Układu uznały, że badanie i użytkowanie przestrzeni kosmicznej ma charakter pokojowy. Co więcej, w preambule podkreślono również apel, aby Państwa Strony Układu powstrzymały się od wprowadzania na orbitę wokół Ziemi jakichkolwiek obiektów przenoszących broń jądrową lub jakiegokolwiek inne rodzaje broni masowego zniszczenia, jak również umieszczania takiej broni na ciałach niebieskich¹⁸.

Wprowadzona w Układzie zasada demilitaryzacji przestrzeni kosmicznej, pełniła główną rolę w ograniczeniu wyścigu zbrojeń w przestrzeni kosmicznej. Została zawarta w art. III, na mocy którego, Państwa Strony Układu prowadzą działalność w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej, łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi, zgodnie z prawem międzynarodowym, łącznie z Kartą Narodów Zjednoczonych w interesie utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz rozwoju współpracy i porozumiewania się między narodami. Zasada demilitaryzacji przestrzeni kosmicznej została uzupełniona przez materię prawną zawartą w art. IV, który zobowiązuje Państwa Strony Układu do niewprowadzania na orbitę wokół Ziemi jakichkolwiek obiektów przenoszących broń jądrową lub jakiegokolwiek innych rodzajów broni masowego zniszczenia ani nieumieszczania tego rodzaju broni na ciałach niebieskich lub w przestrzeni kosmicznej w jakiegokolwiek inny sposób. Księżyc i inne ciała niebieskie użytkowane są przez wszystkie Państwa Strony Układu wyłącznie w celach pokojowych. Zakazuje się zakładania wojskowych baz, instalacji oraz fortyfikacji na ciałach niebieskich, dokonywania na nich prób z jakiegokolwiek typami broni oraz przeprowadzania manewrów wojskowych.

¹⁷ Ibidem, s. 16.

¹⁸ Układ z dnia 27 stycznia 1967 r. o zasadach działalności państw w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi (Dz.U. 1968 nr 14, poz. 82).

Warto zauważyć, że główny cel Układu, tj. zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego nie jest pełny. Słusznie zauważył to J. Sztucki, który wywnioskował, że „broń jądrowa jest jedyną możliwością do prowadzenia ewentualnej wojny kosmicznej, jednakże, to zbrojenia raketowo-jądrowe stanowią trzon i istotę współczesnych zbrojeń”¹⁹. Deklarowana demilitaryzacja przestrzeni kosmicznej ma zatem charakter ograniczony – dopuszczalne jest używanie i umieszczanie broni antysatelitarnej oraz innych rodzajów broni, w szczególności broni konwencjonalnej²⁰.

Rozwój załogowych lotów kosmicznych w okresie 1963–1969 przyczynił się do potrzeby wyznaczenia zasad dotyczących kosmonautów oraz obiektów kosmicznych. Na mocy Rezolucji nr 2345 (XXII) Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 19 grudnia 1967 r. została otwarta do podpisu Umowa o ratowaniu kosmonautów, powrocie kosmonautów i zwrocie obiektów wypuszczonych w przestrzeń kosmiczną²¹. Umowa weszła w życie 3 grudnia 1968 r. Jej głównym celem było „udzielenie kosmonautom wszelkiej możliwej pomocy w razie wypadku, niebezpieczeństwa lub przymusowego lądowania, zapewnienia im szybkiego i bezpiecznego powrotu oraz zwrotu obiektów wypuszczonych w przestrzeń kosmiczną”. Umowa ta stanowiła pierwszą pisaną zasadę pomocy pomiędzy państwami, co przyczyniło się do ocieplenia stosunków zimnowojennych w okresie 1970–1985.

Okres odprężenia konfliktu zimnowojennego i rozwój międzynarodowego prawa kosmicznego (1970–1985)

Okres odprężenia (*detante*) charakteryzuje się doprowadzeniem do regulacji traktatowych pomiędzy USA a ZSRR²². Wyścig kosmiczny w tym okresie uległ regresowi militarnemu na rzecz badania i eksploracji dalszej przestrzeni kosmicznej²³. Misje kosmiczne USA oraz ZSRR dotyczyły w szczególności próby zbadania dalszych planet Układu Słonecznego. W okresie 1970–1985 widoczny jest początek współpracy pomiędzy stronami konfliktu, tj. pierwsze dokowanie dwóch obiektów kosmicznych – Apollo i Sojuz w 1975 r. Główne „kosmiczne kamienie milowe” w tym czasie przedstawia tabela nr 3.

¹⁹ J. Sztucki, *Problemy prawne kosmosu*, Warszawa 1965, s. 86-87.

²⁰ E. Taft, *Outer Space: The Final Frontier or the Final Battlefield*, „Duke Law and Technology Review” 2017, t. 15, nr 1, s. 366.

²¹ Umowa z dnia 22 kwietnia 1968 r. o ratowaniu kosmonautów, powrocie kosmonautów i zwrocie obiektów wypuszczonych w przestrzeń kosmiczną. (Dz.U. 1969 nr 15, poz. 110).

²² E. Cziomer, op. cit., s. 133.

²³ Przez dalszą przestrzeń kosmiczną, autor rozumie obszar wychodzący poza orbitę okołoziemską.

Tabela 3. Misje kosmiczne ZSRR oraz USA w latach 1970–1985.

Państwo	Misja	Cel misji	Rok
ZSRR	Łuna 16	Pierwsze pobranie próbek z Księżyca przez bezzałogowy obiekt kosmiczny.	1970
ZSRR	Venera 7	Pierwsze ustabilizowane lądowanie obiektu kosmicznego na innej planecie (Wenus).	1970
ZSRR	Salut 1	Pierwsze wysłanie stacji kosmicznej.	1971
USA	Mariner 9	Pierwsze umieszczenie obiektu kosmicznego na orbicie marsjańskiej.	1971
ZSRR	Mars 3	Pierwsze ustabilizowane lądowanie obiektu kosmicznego na Marsie.	1971
USA	Pionner 10	Pierwszy lot obiektu kosmicznego na Jowisza.	1973
USA, ZSRR	Apollo i Sojuz	Pierwsze dokowanie dwóch obiektów kosmicznych.	1975
USA	Viking 1	Pierwsze przesłanie obrazów z powierzchni Marsa	1976
USA	Pioneer 11	Pierwszy lot obiektu kosmicznego na Saturna	1979
USA	Columbia	Pierwsze użycie wielorazowego obiektu kosmicznego	1981

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <https://www.britannica.com/science/space-exploration/Major-milestones>.

Wraz ze wzrostem misji kosmicznych, społeczność międzynarodowa zintensyfikowała prace nad rozwojem szczegółowej materii międzynarodowego prawa kosmicznego. W latach 1970–1985 w życie weszły cztery umowy międzynarodowe regulujące taką materię prawną jak: odpowiedzialność międzynarodowa za szkodę wyrządzoną przez obiekty kosmiczne; rejestracja obiektu kosmicznego, przekazywanie i wykorzystywanie danych ze zdalnego badania Ziemi z kosmosu oraz działalność państw na Księżycu oraz innych ciałach niebieskich.

Na mocy Rezolucji nr 2777 (XXVI) Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 29 listopada 1971 r. została otwarta do podpisu Konwencja o międzynarodowej odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez obiekty kosmiczne²⁴. Główny cel Konwencji wynika już z tekstu preambuły, który artykułuje, że

Państwa Strony niniejszej Konwencji, uznając wspólny interes całej ludzkości w popieraniu badania i wykorzystania przestrzeni kosmicznej dla celów poko-

²⁴ Konwencja z dnia 29 marca 1972 r. o międzynarodowej odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez obiekty kosmiczne (Dz.U. 1973 nr 27 poz. 154).

jowych uznają potrzebę opracowania skutecznych międzynarodowych norm i zasad postępowania dotyczących odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez obiekty kosmiczne.

Konwencja o międzynarodowej odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez obiekty kosmiczne przyznaje szeroką ochronę podmiotom międzynarodowym w razie wystąpienia takiego rodzaju szkody. Pierwszym przypadkiem zastosowania przepisów Konwencji był rok 1978, w którym radziecki satelita Cosmos 954 rozbił się na północno-zachodnim terytorium Kanady, powodując rozrzucenia szczątków radioaktywnych na obszarze 500 mil. Negocjacje między Kanadą a ZSRR doprowadziły do ugody, w której szkoda została oszacowana na 3 miliony dolarów. Zastosowanie przepisów Konwencji o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez obiekty kosmiczne oraz Umowy o ratowaniu kosmonautów, powrocie kosmonautów i zwrocie obiektów wypuszczonych w przestrzeń kosmiczną wpłynęły na zaognienie stosunków dyplomatycznych między Kanadą a ZSRR²⁵.

Kolejnym aktem międzynarodowego prawa kosmicznego, który został wypracowany w okresie zimnowojennym jest Konwencja o rejestracji obiektów wypuszczonych w przestrzeń kosmiczną z dnia 15 września 1975 r.²⁶. Konwencja wskazuje, jakie zadania muszą spełnić Państwa Strony w celu zgodnego z prawem umieszczenia obiektu kosmicznego w przestrzeni kosmicznej. Do zadań tych należy przede wszystkim: wprowadzenie krajowego rejestru obiektów kosmicznych wypuszczanych w przestrzeń kosmiczną oraz informowanie Sekretarza Generalnego ONZ o wypuszczeniu takich obiektów w celu ich skutecznej identyfikacji. Z punktu widzenia zimnowojennej rywalizacji, Konwencja ta spełniała funkcję zapobiegawczą, zmierzającą do zmniejszenia umieszczenia w przestrzeni kosmicznej obiektów o charakterze militarnym.

Jak wynika z Indeksu Obiektów Kosmicznych Wypuszczonych w Przestrzeni Kosmicznej, utworzonego przez Biuro ds. Przestrzeni Kosmicznej Narodów Zjednoczonych, ZSRR zarejestrował w okresie 1970–1985 1738 obiektów kosmicznych, z czego 8 zostało wypuszczonych niezgodnie z normami prawa międzynarodowego (nie zostały zarejestrowane). Stany Zjednoczone w okresie 1970–1985 zarejestrowały 646 obiektów kosmicznych, z czego 3 zostały wypuszczone niezgodnie z normami prawa międzynarodowego (nie zostały zarejestrowane)²⁷.

²⁵ J.I. Gabrynowicz, *Space Law: Its Cold War Origins and Challenges in the Era of Globalization*, „Suffolk University Law Review” 2004, nr 12, s. 1041.

²⁶ Konwencja z dnia 14 stycznia 1975 r. o rejestracji obiektów wypuszczonych w przestrzeń kosmiczną (Dz.U. 1979 nr 5 poz. 22).

²⁷ Online Index of Objects Launched into Outer Space, UN Office for Outer Space Affairs, https://www.unoosa.org/oosa/osoinde/x/search-ng.jsp?lf_id=, (28.06.2022).

Większość obiektów kosmicznych wypuszczonych w przestrzeń kosmiczną w latach 1970–1985 było przeznaczonych do badania i eksploracji przestrzeni kosmicznej, a nie do celów militarnych. Wraz z rozwojem technologii satelitarnej, społeczność międzynarodowa wypracowała dwie dodatkowe umowy międzynarodowe regulujące działalność w przestrzeni kosmicznej: Konwencję o przekazywaniu i wykorzystywaniu danych ze zdalnego badania Ziemi z kosmosu z dnia 19 maja 1978 r.²⁸ oraz Porozumienie dotyczące działalności państw na Księżycu i innych ciałach niebieskich z 1979 r.²⁹. Umowy te powtarzały schemat o pokojowym wykorzystaniu przestrzeni kosmicznej odnosząc się do zasad utrwalonych we wcześniejszych aktach międzynarodowego prawa kosmicznego.

Podsumowanie

Rywalizacja społeczna, gospodarcza oraz militarna w okresie zimnej wojny w latach 1945–1991 wpłynęła na rozwój nieznaną dotąd płaszczyzny zmagania na arenie międzynarodowej – przestrzeni kosmicznej. Wyścig kosmiczny realizowany przez USA i ZSRR przybierał różne formy, w zależności od okresu konfliktu.

Lata 1954–1962 charakteryzowały się przewagą ZSRR na gruncie działalności w przestrzeni kosmicznej. Zapoczątkowanie działań (wyszczenie na orbitę okołoziemską Sputnika 1 w 1957 r.) przez ZSRR doprowadziło do utworzenia nowego supermocarstwa w kosmosie. Brak regulacji prawnomiędzynarodowych w pierwszej fazie zimnej wojny wspomógł intensyfikację militarną, co doprowadziło do instytucjonalizacji międzynarodowego prawa kosmicznego. Okres 1963–1969 doprowadził do ochłodzenia zimnowojennej codzienności. Stopniowe osiągnięcie równowagi militarnej między ZSRR a USA doprowadziło do zamiany polityki opartej na zbrojeniu na politykę, której podstawą była eksploracja przestrzeni kosmicznej. Instytucjonalizacja międzynarodowego prawa kosmicznego w pierwszym okresie zimnej wojny, doprowadziła do początków ukształtowania pierwszych aktów międzynarodowych. Druga faza zimnej wojny charakteryzowała się wymodelowaniem podstawowych zasad działalności w kosmosie, w szczególności zasady demilitaryzacji przestrzeni kosmicznej. Ostatni okres, przypadający na lata 1970–1985 cechował się odwilżą w stosunkach politycznych pomiędzy USA a ZSRR na kanwie konfliktu zimnowojennego. Faza ta zaowocowała rozwojem międzynarodowego prawa kosmicznego – jego uszczegółowieniem.

²⁸ Konwencja z dnia 19 maja 1978 r. o przekazywaniu i wykorzystywaniu danych ze zdalnego badania Ziemi z kosmosu (Dz. U. 1980 nr 10, poz. 27).

²⁹ Agreement Governing the Activities of States on the Moon and Other Celestial Bodies [UN Doc. A/RES/34/68] 5.12.1979, <https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/treaties/moon-agreement.html>, (28.06.2022).

Główny cel badawczy artykułu, którym było znalezienie odpowiedzi na pytanie: w jaki sposób zimna wojna wpłynęła na ukształtowanie i rozwój międzynarodowego prawa kosmicznego, został osiągnięty. Została potwierdzona hipoteza główna, która zakładała, że znaczący wpływ zimnej wojny na ukształtowanie i rozwój międzynarodowego prawa kosmicznego nastąpił w okresie 1963–1985, bowiem w tym czasie weszło w życie sześć najważniejszych konwencji międzynarodowych, regulujących działalność w przestrzeni kosmicznej. Zaznaczyć warto, że pomimo upływu prawie 70 lat, treść normatywna zimnowojennych konwencji kosmicznych pozostała w niezmienionym brzmieniu.

Bibliografia

- Gróbiel A., *Międzynarodowe prawo kosmiczne*, Warszawa 1985.
- Agreement Governing the Activities of States on the Moon and Other Celestial Bodies (UN Doc. A/RES/34/68) 5.12.1979, <https://www.unoosa.org/oosa/en/our-work/spacelaw/treaties/moon-agreement.html>
- Chmielewski P., *Nowe odczytanie „Mowy fultońskiej” Winstona S. Churchilla*, „Acta Universitatis Lodzianis Folia Historica” 2001, nr 73.
- Cziomer E., *Przesłanki i istota kształtowania się konfliktu Wschód – Zachód, Międzynarodowe stosunki polityczne*, (red.) E. Cziomer, Kraków 2008.
- Declaration of Legal principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, (A/RES/18/1962), <http://www.un-documents.net/a18r1962.htm>.
- Gabrynowicz J.I., *Space Law: Its Cold War Origins and Challenges in the Era of Globalization*, „Suffolk University Law Review” 2004, nr 12.
- Harford J., Korolov S., *O krok od zwycięstwa w wyścigu na Księżyc*, Warszawa 2006.
- International Co-operation in the Peaceful Uses of Outer Space, RES 1472/XIV/1959, https://www.unoosa.org/oosa/oosadoc/data/resolutions/1959/general_assembly_14th_session/res_1472_xiv.html
- Jackiewicz A., *Zagadnienie militaryzacji kosmosu a prawo międzynarodowe*, „Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny” 1986, z 3.
- Konwencja z dnia 14 stycznia 1975 r. o rejestracji obiektów wypuszczonych w przestrzeń kosmiczną (Dz.U. 1979 nr 5, poz. 22).
- Konwencja z dnia 19 maja 1978 r. o przekazywaniu i wykorzystywaniu danych ze zdalnego badania Ziemi z kosmosu (Dz.U. 1980 nr 10, poz. 27).
- Konwencja z dnia 29 marca 1972 r. o międzynarodowej odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez obiekty kosmiczne (Dz.U. 1973 nr 27, poz. 154).
- Machowski J., *Paragrafy dla kosmosu*, Warszawa 1965.
- McDouglas M.S., Lasswell H.S., Vlastic I., *Law and Public Order in Space*, New Haven 1963.

- Online Index of Objects Launched into Outer Space, UN Office for Outer Space Affairs, https://www.unoosa.org/oosa/osoindex/search-ng.jsp?lf_id=
- Space exploration, <https://www.britannica.com/science/space-exploration/Major-milestones>
- Sztucki J., *Problemy prawne kosmosu*, Warszawa 1965.
- Taft E., *Outer Space: The Final Frontier or the Final Battlefield*, „Duke Law and Technology Review” 2017, t. 15, nr 1.
- Tym J.S., *Konflikty lokalne podczas zimnej wojny jako wyraz konfrontacji zbrojnej mocarstw bez wypowiedzenia wojny*, „Studia Maritima” 2016, nr 29.
- Układ z dnia 27 stycznia 1967 r. o zasadach działalności państw w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej łącznie z Księżycem i innymi ciałami niebieskimi (Dz.U. 1968 nr 14, poz. 82).
- Układ z dnia 5 sierpnia 1963 r. o zakazie prób broni nuklearnej w atmosferze, przestrzeni kosmicznej i pod wodą (Dz. U. 1963 nr 57, poz. 288).
- Umowa z dnia 22 kwietnia 1968 r. o ratowaniu kosmonautów, powrocie kosmonautów i zwrocie obiektów wypuszczonych w przestrzeń kosmiczną. (Dz.U. 1969 nr 15, poz. 110).

STRESZCZENIE

Wpływ zimnej wojny na ukształtowanie i rozwój międzynarodowego prawa kosmicznego

W artykule opisany został wpływ konfliktu zimnowojennego na ukształtowanie i rozwój międzynarodowego prawa kosmicznego. Zimna wojna jako wielopłaszczyznowa konfrontacja pomiędzy Wschodem, reprezentowanym przez Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich a Zachodem, na czele ze Stanami Zjednoczonymi, przeniosła się na grunt dotąd nieznaną, niezbadany, nieuregulowany przez prawo – przestrzeń kosmiczną. Głównym celem badawczym artykułu było znalezienie odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób zimna wojna wpłynęła na rozwój międzynarodowego prawa kosmicznego. Główny cel badawczy został osiągnięty w całości, poprzez analizę faz konfliktu oraz zbadania, w jaki sposób przyczyniły się one do rozpoczęcia prac nad skodyfikowaniem prawa kosmicznego. Wyniki badań ukazują, że początek wyścigu kosmicznego, przypadający na lata 1954–1962, charakteryzował się instytucjonalizacją działalności kosmicznej, polegającej na utworzeniu takich instytucji jak: Stały Komitet do spraw Pokojowego Wykorzystania Przestrzeni Kosmicznej oraz Międzynarodowy Instytut Prawa Kosmicznego. Kolejny okres, przypadający na lata od 1963 r. do 1969 r. zaowocował w początki kształtowania międzynarodowego prawa kosmicznego w postaci wielostronnych umów międzynarodowych, regulujących podstawowe zasady działalności w przestrzeni kosmicznej, w szczególności jej pokojowym wykorzystaniem oraz zakazem militaryzacji. Okres 1970–1985 to odprężenie w stosunkach między Wschodem a Zachodem. Początki stabilizacji w relacjach Stany Zjednoczone i ZSRR, doprowadził do rozwoju międzynarodowego prawa

kosmicznego, polegającego na jego uszczegółowieniu, poprzez regulację takich sfer, jak: odpowiedzialność międzynarodową za szkodę wyrządzoną przez obiekt kosmiczny, zasady rejestracji obiektu kosmicznego, przekazywanie i wykorzystywanie danych ze zdalnego badania Ziemi oraz zasad dotyczących działalności państw na Księżycu oraz innych ciałach niebieskich. Wyniki uzyskane przez autora w trakcie badań nad wpływem zimnej wojny na międzynarodowe prawo kosmiczne powinny zostać w przyszłości pogłębione, w szczególności na gruncie wpływu konfliktu na tworzenie krajowego prawa kosmicznego i jego zgodność z normami traktatowymi wypracowanymi w okresie 1957–1985.

SUMMARY

The Impact of the Cold War on the Formation and Development of International Space Law

The article describes the impact of the Cold War conflict on the formation and development of international space law. The Cold War, as a multifaceted confrontation between the East, represented by the Union of Soviet Socialist Republics, and the West, led by the United States of America, moved into a hitherto unknown, unexplored, unregulated land - space. The main research objective of the article was to find an answer to the question of how the Cold War affected the development of international space law. The main research objective was achieved in its entirety, by analyzing the phases of the conflict and examining how they contributed to the beginning of work on codifying space law. The results of the research show that the beginning of the space race, falling in the years from 1954 to 1962, was characterized by the institutionalization of space activities, involving the establishment of such institutions as the Standing Committee on the Peaceful Uses of Outer Space and the International Space Law Institute. The next period, from 1963 to 1969, resulted in the beginnings of the formation of international space law in the form of multilateral international agreements regulating the basic principles of space activities, in particular its peaceful use and the prohibition of militarization. The period from 1970 to 1985 marked a relaxation in relations between East and West. The beginning of stabilization in relations between the United States and the USSR, led to the development of international space law, consisting of its particularization, through the regulation of such spheres as: international liability for damage caused by a space object, rules for the registration of a space object, the transfer and use of data from remote exploration of the Earth, and rules for the activities of states on the Moon and other celestial bodies. The results obtained by the author during research on the impact of the Cold War on international space law should be expanded in the future, particularly on the ground of the impact of the conflict on the formation of national space law and its compliance with the treaty norms developed in the period from 1957 to 1985.